

מהדורת הניאל פ

אוצר בעל שם טוב המבואר

אוצר אמרות טהורות
דנפקו מפום ממלל דרבנן
עיד וקדיש מן שמיא קא נחית
מאורן של ישראל אור שבעת הימים
מדנא ודננא רבי
ישראל בעל שם טוב
זצוקלה"ה זיע"א

בנוי לתלפיות בסדר נכון ומדויק
בתוספת ביאור משולב, ביאורים ועיונים בהידים ונפלאים
המאידים עיני הלומדים, ומלהיבים הלב לאבינו שבשמים

מהדורה חדשה ומפוארת, מאידת עינים, מוגהת בהגהה
מדויקת ומתוקנת, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת
כותרות משנה, והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו

ז"ל בס"ד על ידי מכון "אור לישרים" ירושלים - נהדיה
שע"י ישיבת אביר יעקב "אור מאיר ושמחה" נהדיה
שנת תשפ"ג לפ"ק

פרק א

סוד האותיות

א. כ"ב לבושין לאור אין סוף ♦ ב. 'לשמה' - לשם האות ♦ ג. סוד אכסניא של תורה

עיקר עבודת האדם ומטרתו בעולם הזה, הוא להתקשר ולהתדבק אל קונו. דביקות והתקשרות זו נעשית בעיקר בעבודת התורה והתפלה, - שעובד את ה' בהתקשרות לשם המטרה המכוונת. חז"ל הפליגו מאוד בחיוב לימוד התורה לשמה, ומאידיך התבטאו בחריפות גדולה בגנות הלומד שלא לשמה.

אופן קיום עבודה זו ד'לשמה', מתבארת במשנתו של הבעל שם טוב, על פי דרכו ש'לשמה' היינו 'לשם האות'. וביאורו, כי כ"ב אותיות התורה הם היסוד שמהם נבראו כל הברואים וכל העולמות (ראה ספר יצירה פ"ב משנה א-ד). כי כאשר עלה ברצונו יתברך לברא את העולם אזי צמצם את עצמו כביכול בתוך האותיות (נועם אלימלך - וירא ד"ה א"י וירא - בשם המגיד ממעזריטש זצ"ל), ונמצא שהאותיות הם הלבושים להאור האלוקי. לכן צריך האדם לדבק את עצמו באור אין סוף המלושב בתוך האותיות הקדושות ולהעלות אותן לשרשן.

פרק זה הוא אבן יסוד גם לפרקים הבאים הנכללים בחלק 'שער האותיות', כאשר גם שאר עניני עבודת ה' שלימד הבעל שם טוב מושתתים על יסוד זה.

א. כ"ב לבושין לאור אין סוף

כ"ב אותיות הם לבושים זה לזה

כָּל כ"ב אותיות הם לבושין זה לזה (וזה ח"א לג.). כי אָלֶּף נְתַלְפָּשָׁה תוֹךְ אוֹת בֵּית, בֵּית בֵּית ב' אָלֶּף, גִּמְטָרָה הם ג' אָלֶּף וְכוּ, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִמּוֹרֵי זֶרַח וְכוּ. (תולדות יעקב יוסף - ריש פרשת בראשית)

כל אות כוללת כ"ב אותיות

א [שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי, אֵיךְ בָּבֶל אוֹת נִבְלָלוּ בֶּל הָאוֹתוֹת. בֵּית שְׁרָשׁ בֶּל הָאוֹתוֹת הוּא אוֹת אָלֶּף,

ביאורי החסידות

אלפי"ן א, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִמּוֹרֵי הִבְעֵל שֵׁם טוֹב זֶרַח"ה וְכוּ (עיין נחמק).

כל אות כוללת כ"ב אותיות

א [שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי הִבְעֵל שֵׁם טוֹב, אֵיךְ בָּבֶל אוֹת נִבְלָלוּ בֶּל הָאוֹתוֹת. בֵּית שְׁרָשׁ בֶּל הָאוֹתוֹת הוּא אוֹת אָלֶּף (ראו וזה ח"א לג דף קנב) המורה על אלופו של עולם ב,

כ"ב אותיות הם לבושים זה לזה

כָּל כ"ב אותיות שבאל"ף בֵּית, הם לבושין זה לזה (וזה ח"א לג.). פירושו של דבר - בֵּית הַאוֹת אָלֶּף נְתַלְפָּשָׁה תוֹךְ אוֹת בֵּית, בֵּית הַאוֹת בֵּית אינה אות אחרת לגמרי, אלא צירוף גימטריא של ב' אָלֶּף וְכוּ. וכן הַאוֹת גִּמְטָרָה (הם) אינה אות אחרת לגמרי אלא צירוף של ג' אָלֶּף וְכוּ וכן בכל שאר האותיות עד הַאוֹת תי"ו שהיא ד' מאות

מקורות וציטוטים

קצת) שאל"ף שהיא חכמה מתלבשת בבית"ת שהיא בינה. ב. כמאמר חז"ל (הגיגה טז). דאין אלוף אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (ירמיה ג ד) 'הלא מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה'.

א. על פי המבואר בקטע הבא. ויצוין מאמר חז"ל (שבת קד). 'אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו, אל"ף בית"ת, אלף בינה'. ומבאר בוזהר (ח"ג דף

והוא קרוב לאחדות האין סוף, ואחר כך נתפשטו. כי אות ב"ת הוא ב' אלפ"ן וכו', עד ת"ו הוא ד' מאות אלפ"ן, ואות ת"ו הוא אחרון ורחוק מן המאציל. ועל ידי הצדיק מקרב כל אותיות לשרשן לאות אל"ף, ואז נמתק הדין בשרשו וכו'.

(בן פורת יוסף - ויצא ד"ה ושבתי בשלום)

[ב] קב"לתי בזה מאדוני אבי זקני זל"ה, כי בכל אות מהכ"ב אתון יש כל כ"ב אותיות, חוץ מאות מ"ם. והפכה המתלבש ברוח הקדש השואל, אחר שצוה השם שיהיה כל כ"ב אותיות באורים, והיו מאירין האותיות עם מלאין ש"הן גם כן, ומזה היה ידע כל מה שצריך, והבין. (דגל מחנה אפרים - תצוה ד"ה ונתת אל חשן)

ביאורי החסידות

[ב] קב"לתי בזה מאדוני אבי זקני הבעל שם טוב זל"ה, כי בכל אות מהכ"ב אתון יש בה כל כ"ב אותיות על ידי מילואים ומילוי מילואים וכו', חוץ מאות מ"ם שאין בה כ"ב אותיות, כי מילואה ומילוי מילואה היא תמיד רק מ"ם. והפכה הלוכש אורים ותומים, המתלבש ברוח הקדש והוא השואל כדי להשיב תשובה, אחר שצוה השם שיהיה כל כ"ב אותיות באורים דהיינו כל אות רק פעם אחת, יש לתמוה איך יספיקו כ"ב אותיות לענות תשובה לכל סוגי השאלות, שהרי ישנן תשובות המכילות אות מסוימת כמה פעמים, ומאחר שיש רק כ"ב אותיות באורים - האיך יופיעו כל סוגי התשובות. ואמר בזה הבעל שם טוב שבאמת היו מאירין האותיות עם מלאין ש"הן גם כן, וכך היה מספיק אותיות, ומזה היה ידע הכהן כל מה שצריך, והבין.

והוא הקרוב ביותר לאחדות האין סוף, ואחר כך נתפשטו. ביאור הדברים - כי אות ב"ת הוא ב' אלפ"ן וכו' ואות גימ"ל הוא ג' אלפ"ן וכן הלאה, עד אות ת"ו שהוא ד' מאות אלפ"ן. ואות ת"ו שהוא הרחוק ביותר מן האל"ף ומלוכש בלוכש ביותר, הוא אחרון ורחוק מן המאציל המרומז באות אל"ף. ועל ידי עבודת הצדיק המעלה כל דבר לגבוה, הרי הוא מקרב את כל האותיות לשרשן לאות אל"ף, ואז נמתק הדין בשרשו וכו', כידוע הכללה שהמתקת הדינים נעשה דווקא בשרשן. וככל שהאות רחוקה מהאות האל"ף נמצא שהיא יותר מצומצמת, וכל צמצום הוא בחינת דין - היפך מהשפעה שהיא בחינת חסד, ולכן על ידי קישור האותיות לשרשן ממתקין אותן.

מקורות וצינונים

התגלות אלהותו עד אות ת"ו, שתי"ו הוא סוף המדרגות ששם הוא טוב ורע. ת"ו תחיה, ת"ו תמות, שהיא הבחירה כנודע. והצדיק האמיתי צריך לקשר את עצמו עם כל המדרגות, אפילו עם מדרגות התחתונים שהוא במקום הבחירה, שהוא בחינת ת"ו, ולקרב את עצמו עמהם במדרגה אחר מדרגה בסוד תשר"ק עד אות א' שהוא אלופו של עולם. מאחר שאפילו המדרגות התחתונות נבראו באותיות התורה, כי גם אות ת"ו הוא האותיות התורה, שגם שם צמצם התגלות אלהותו של אלופו של עולם כאמור. אלא שהוא בסוף המדרגה רחוק מן האל"ף, על כן צריך הצדיק המקשר את עצמו בבורא ברוך הוא לקשר את עצמו בבחינת כל האותיות של התורה, מתי"ו עד האל"ף, לקרב כל המדרגות לאלופו של עולם, שזהו עיקר עבודה השלימה שיתעלו למעלה כל המדרגות התחתונות.

ה. עץ חיים (שער יג סוף פ"א).

ו. מבוא שערים (שער א פ"א).

ז. מילוי דאות א' הוא אל"ף, מילוי דמילוי דאות א' הוא אל"ף למ"ד פ"א, וכן בשאר אותיות.

ח. אולי הכוונה היא מאחר שבשאר האותיות על ידי מילוי ומילוי דמילוי באים גם לאלפ"ן, ועל ידי הכפלת האלפ"ן אפשר לבא לכל האותיות, מה שאין כן האות מ"ם שאי אפשר לבא ממנה לאות אל"ף.

ט. לפי זה מבאר בדגל מחנה אפרים שם (תצוה ד"ה ונתת אל חשן) כמין חומר: 'וזהו אבני שוהם ואבני מילואים גם כן, שצריך לאפוד

מבואר בספר נועם אלימלך (וירא - ד"ה א"י וירא) דידוע שכשעלה ברצונו ליתבר לבורא העולם להיטיב לברואיו אזי צמצם את עצמו (כמבואר בריש עץ חיים), והיכן צמצם את עצמו, שמעתי מפי מורי - המגיד ממעוטיש ז"ע] שצמצם עצמו בתוך אותיות התורה שבהם ברא את העולם. ולכן נקראים האותיות היכלין דמלכא (ראה זוהר ויקהל רב), כי אותיות התורה הם כלים והיכלות שהשי"ת שוכן בתוכם ומתלבש בהם אור אין סוף (מאור עינים - יתרו ד"ה וידבר אלקים, וראה פרדס רימונים לרמ"ק - שער האותיות פ"ב). וזהו כוונת הבעל שם טוב שאל"ף הוא אלופו של עולם, וכל אות ואת הבא אחריו הן עוד לבושים יותר מקודמו.

ג. בצפנת פענח (פקודי ד"ה ונראה לי דכתב) ביאר ענין זה על פי דברי הרמב"ם (מורה נבוכים - ח"א פ"ד דרך ז) שבשכליים לא שייך לשון ריבוי ומספר אלא רק מצד עילה ועלול, וכן הוא באותיות שלא שייך ריבוי ומספר רק בבחינת עילה ועלול.

ד. זה לשון המאור עינים (פרשת בראשית): 'דנדוע מה שאמרו רז"ל במסכת תענית - עמוד אחד יש בעולם מן הארץ עד לרקיע ומנו צדיק. כי נודע ממה שכתוב אצלנו במקום אחר, שהבורא ברוך הוא ברא את כל העולמות בהתורה, שהם כ"ב אותיות התורה, שהבורא ברוך הוא צמצם את עצמו באותיות ותחילת צמצומו ואצילותו היה באות אל"ף, ואחר כך צמצם אור שפעת יקרו והדרו עם אות אל"ף באות ב"ת, וכן עם אלו אותיות באות גימ"ל, וכן מאות לאות הן

אין לך דיבור שאין בו אל"ף

שְׁמַעְתִּי מֵאֲדוֹנֵי אָבִי וְקִנִּי זִלְלָהּ הִיא, כִּי אֵין לָךְ דְּבוּר קָטָן וְגִדּוֹל שְׁאֵין בוֹ אֱלֹ"ף.
פְּרוּשׁ, כְּשֶׁאָדָם רוֹצֵה לְדַבֵּר אֵינֶה דְּבוּר - דְּרָךְ מְשֵׁל, כִּי נֶא אוֹ נֶא כֹּא.
וּבְאֱלֹ"ף יֵשׁ חֲמִשָּׁה אֱלִפִּי"ן, פְּרוּשׁ בְּכָל אֱלֹ"ף שֶׁל הַדְּבוּר יֵשׁ בוֹ חֲמִשָּׁה אֱלִפִּי"ן, וְהֵבֵן.
(דגל מחנה אפרים - ליקוטים ד"ה כל המשמח)

בשבת פושטין הלבושין של האותיות

'תַּבְּנֵת שַׁבָּת' (תפלת מוסף לשבת), רְאִיתִי כְּתוּב בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ הָאֱלֹקִי מוֹרְנוּ הַרְבֵּי יִשְׂרָאֵל
בַּעַל שֵׁם טוֹב זְצוּק"ל, כִּי לָךְ נֶאמַר בְּדְרָךְ תִּשְׁרֹק, כִּי בְּחוּל הַבַּל בְּלִבּוֹשִׁים,
עַל דְּרָךְ מְשֵׁל הָאֱלֹ"ף מִתְלַבֵּשׁ בְּבִי"ת וְהַבִּי"ת בְּגִימ"ל, וְכֵן כָּל הָאוֹתוֹת עַד תִּי"ו,
וּבְשַׁבָּת הוּא דְּבִקּוֹת הַעֲלִיּוֹן בְּרִי הַפֶּסֶק, אוֹמְרִים בְּתִשְׁרֹק דְּרָךְ פְּשִׁימוֹת הַלִּבּוֹשִׁים. עַד
כֹּאן דְּבָרֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים.
(ישמח משה - נח ד"ה במדרש תהלים)

ביאורי החסידות

רְאִיתִי כְּתוּב בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ הָאֱלֹקִי מוֹרְנוּ הַרְבֵּי יִשְׂרָאֵל
בַּעַל שֵׁם טוֹב זְצוּק"ל, כִּי לָךְ נֶאמַר נוסח התפלה
בראשי תיבות של האל"ף בִּי"ת בְּדְרָךְ תִּשְׁרֹק מתי"ו עד
אל"ף, להיפך מהסדר הרגיל, כִּי רק בְּחוּל הַבַּל בְּלִבּוֹשִׁים
- כלומר שהאותיות הקדושות מלובשות בלבושי האותיות
הבאות אחריהן, עַל דְּרָךְ מְשֵׁל הָאוֹת אֱלֹ"ף מִתְלַבֵּשׁת
בְּאוֹת בִּי"ת, וְהָאוֹת בִּי"ת מִתְלַבֵּשׁת בְּאוֹת גִּימ"ל, וְכֵן כָּל
הָאוֹתוֹת עַד תִּי"ו, ואמנם בְּשַׁבָּת הוּא דְּבִקּוֹת באור
הַעֲלִיּוֹן בְּרִי הַפֶּסֶק הַלְבוּשִׁים, ולכן אוֹמְרִים התפלה
בְּרִאשֵׁי תִיבוֹת תִּשְׁרֹק דְּרָךְ פְּשִׁימוֹת הַלִּבּוֹשִׁים,
שפושטים את הלבוש של אות תי"ו ואחר כך של האות
שי"ן וכן הלאה - עד שמגיעים לאות אל"ף המרמזת
לאלופו של עולם. עַד כֹּאן דְּבָרֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים"ב.

אין לך דיבור שאין בו אל"ף
שְׁמַעְתִּי מֵאֲדוֹנֵי אָבִי וְקִנִּי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זִלְלָהּ הִיא, כִּי
אֵין לָךְ דְּבוּר קָטָן וְגִדּוֹל שְׁאֵין בוֹ אֱלֹ"ף. פְּרוּשׁ, כִּי כֹל
קול הברה היא אל"ף, וְכִשְׁאָדָם רוֹצֵה לְדַבֵּר אֵינֶה דְּבוּר
אזי תמיד יצא הברה - שהוא אל"ף - דרך כלי הדיבור.
דְּרָךְ מְשֵׁל, כִּי נֶא אוֹ נֶא כֹּא - שלא יתכן לאמרם בלי
שישמע אל"ף בסופם, כִּי גם אחר שהוגבלו על ידי כלי
הדיבור על כרחק ישמע גם הברת אל"ף. וּבְאֱלֹ"ף יֵשׁ
חֲמִשָּׁה אֱלִפִּי"ן, פְּרוּשׁ בְּכָל אֱלֹ"ף שֶׁל הַדְּבוּר יֵשׁ בוֹ
חֲמִשָּׁה אֱלִפִּי"ן, וְהֵבֵן.

בשבת פושטין הלבושין של האותיות
על מה שאומרים בתפלת מוסף של שבת 'תַּבְּנֵת שַׁבָּת',

מקורות וציטוטים

בספר קבלת הגאונים (חלק ראשון - סימן ב) ושם בביאורים 'חקרי
לב' ו'חקק ה'.
וכידוע הגה הבעל שם טוב בספר הקדוש הזה מעין החכמה, כמו
שכתב הרה"ק רבי שלמה מלויצק זצ"ל בהקדמת הספר ליקוטי
אמרים מתורת רבו המגיד ממעזריטש זצ"ל, וזה לשונו: 'ופעם אחת
שמעתי מפיו הקדוש ממש (מפי המגיד ממעזריטש זצ"ל), שהבעל
שם טוב זלה"ה למד ארנו שיחת עופות ושיחת דקלים וכו', וגם למד
עמו סודות שמות הקדושים ויחודים, וגם ספר מעין (החכמה למד
אותו ואמר לו פירוש על כל תיבה'. ועיין עוד כנפי יונה (להרמיע
מפאנו - ח"א פרק א).
יב. וזה לשון האוהב ישראל (ליקוטים חדשים לפרשת תרומה - בסוף
הליקוטים לשבת) 'לכך תקנו לומר 'תבנת שבת' ומיוסד על פי תשר"ק
צפע"ס, והיינו כי העולם נברא בכ"ב אותיות אלפ"א בית"א, וכשאנו
רוצים להחזיר ולייחד החיות מהנפעל להפעול עד אלופו של עולם,
מתחילים אנו מאות תי"ו עד האות אל"ף מתתא לעילא'.

ולחושן. וזהו ונתת אל החושן את האורים, הוא האור של רוח הקודש
שהכהן מתלבש בו, ואת התומים שמתמם התשובה על ידי אותיות
מלואים שמאירים לעיני הכהן. והשם יכפר, והבן'.
י. כך הוא מנוקד בדגל מחנה אפרים בדפוס ראשון (קאריען תק"ע -
דף קיב).
יא. כמבואר בספר הקדמון מעין החכמה (סימן ב) וזה לשונו:
'ועתה יש לנו לחפש אחר הדברים אשר הם גלויים ונעלמים, כגון
אדני"י האל"ף מתחלקת לחמשה ראשים. כיצד, כשתפתח פיך לומר
אל"ף, הנה שני דברים ואלו השני דברים הם שני תיבות א א, א,
מתחלקים בארבע א א א א, וכשתשים השניים לראש והשניים
לסוף תמצא שיש אויר בינתיים, והאויר לא תוכל לומר שאינו א
כמו כן שאינו פחות מזה, אם כן הרי חמשה א א א א, ואל"ף
אינה פחותה משנים, כשתחשוב אותם חשבונו עשרים, והעשרים
הם ארבעים, וארבעים הם שמונים, והשמונים הם מאה וששים,
בעיני הכפלי. ע"כ. והדברים עמוקים עמוק לפני מעומק, וראה

ב. 'לשמה' - לשם האות

לשמה - לשמה של האות

א שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי עֵינַי לְשִׁמָּה - לְשֵׁם הָאוֹת עֲצָמוֹ, וְדו"ק. וְדַבְרֵי פִי חָכֵם חֵן. (תולדות יעקב יוסף - חוקת ד"ה בפסוק זאת)

ב שְׁמַעְתִּי בְשֵׁם מוֹרֵי, כִּי לְשִׁמָּה הוּא לְשֵׁם הַתְּבָה וְהָאוֹת עֲצָמָה, לְדַבְקָה בְּשִׁרְשָׁהּ וְכו'. וְדַבְרֵי פִי חָכֵם חֵן. (תולדות יעקב יוסף - הקדמה ד"ה וז"ש התנא)

התקשרות באלופו של עולם שבאותיות

שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי, כִּי אֶלְפִי הוּא סוּד אֶלּוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם מְמִיר וְנִינּוּ בְּנִוְהָ, וְאוֹת בִּי"ת הוּא ב' אֶלְפִי"ן, וְכֵן גִּימ'ל ג' אֶלְפִי"ן, עַד אוֹת תִּי"ו ד' מֵאוֹת אֶלְפִי"ן. אִם כֵּן שִׁרְשׁ אוֹתוֹת הַתּוֹרָה, שְׁקָרוּב יוֹתֵר אֶל הַחִיּוֹת הַרוֹחֲנֵי אוֹר אֵין סוּף, הוּא אוֹת אֶלְפִי"ן

ביאורי החסידות

לשמה - לשמה של האות

א שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, בִּיאור הַעֲנִיָּן שְׁחִיבוֹ חז"ל שְׁתֵּהא תוֹרְתֵינוּ וְתַפְלֵתֵינוּ לְשִׁמָּה^א, שֶׁהַכוּוּנָה לְשֵׁם הָאוֹת עֲצָמוֹ לְהַתְּדַבֵּק בְּאוֹתוֹת וְלִהְיוֹת לְשִׁרְשֵׁן, וְדו"ק. וְדַבְרֵי פִי חָכֵם חֵן.

ב שְׁמַעְתִּי בְשֵׁם מוֹרֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, כִּי מֵה שְׁאִמְרוּ חז"ל שְׁתוֹרְתֵינוּ וְתַפְלֵתֵינוּ צְרִיכִים לְהִיּוֹת לְשִׁמָּה, הַכוּוּנָה הוּא לְשֵׁם הַתְּבָה וְהָאוֹת עֲצָמָה, לְדַבְקָה בְּקִדּוּשָׁהּ וְכוּתֵהָרָה ל' בְּשִׁרְשָׁהּ שֶׁל הָאוֹת שֶׁהִיא אֶלּוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכו'. וְדַבְרֵי פִי חָכֵם חֵן.

מקורות וצינונים

שנבראו על ידי אות הזה, וזו [כוונת המשנה] זוכה לדברים הרבה. ונראה שמקור דבריו [איתא בשם הבעל שם טוב] הוא מתולדות יעקב יוסף (הקדמה ד"ה וז"ש התנא) 'זהו שאמר התנא 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה' וכו'. דידוע מה שמבואר בכתבים (טעמי המצוות ואתחנן, פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד) ענין לשמה - לשם ה"א, להמשיך הארה מיסוד אבא אל לאה שכל ספירותיה [הם בבחינת] ה"א, ונמתק על ידי זה כל דינין תקיפין יעויין שם. ואני שמעתי בשם מורי כי לשמה הוא לשם התיבה והאות עצמה, לדבקה בשרשה וכו'. ולכאורה הוא כסותר הנ"ל [כלומר, לכאורה דברי הבעל שם טוב סותרים את דברי האריז"ל בביאור 'תורה לשמה'] איברא דבאמת למכוון אחד עולה, כי על ידי המשכת יסוד אבא שהוא הנשמה וכח המחבר לדבק בשרשה, וכמורמוז באות ה"א וכנ"ל, ואתי שפיר, ודי בה'.

גם בדגל מחנה אפרים (ריש פרשת יתרו) כתב כך: 'ידוע מה שכתב בכתבי האר"י זללה"ה ענין תורה לשמה, היינו לשם ה"א עיין שם, והגם שאמר אדוני אבי זקני זללה"ה לשמה היינו לשם התיבה והאות עצמה, מסתמא ענינם אחד הם'.

טז. מאור עינים (ראה ד"ה ונקדים).

ג. לשמה - 'שתהא כל כוונתך לשמים' (רש"י נדרים סב.). דברים חריפים מאוד אמרו חז"ל נגד מי שלומד תורה שלא לשמה, כמאמרם ז"ל שנח לו שלא נברא (ברכות יז.), ושאין תורתו מתקיימת (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א), ומוטב שנהפכה שליתו על פניו (כלה רבתי פ"ח), ודברי תורה ממינים אותו (ספרי האזינו שו), ויעקרו חייו מן העולם הזה ומן העולם הבא (ספרי עקב מנ).

יד. על פי מאור עינים (ליקוטים ד"ה וצריך).

טו. בספר אור החכמה (להרה"ק רבי אורי פיבל זצ"ל מדובנעקא מבאי היכלו של מרן הבעל שם טוב זצ"ל - וישלח ד"ה וישאל יעקב) כתב בזה הלשון: 'איתא בשם הבעל שם טוב, כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה (אבות פ"ו משנה א). רצה לומר, ידוע [שמהתורה נבראו כל העולמות (בראשית רבה א א), ונתקן כל עלמין דתורה שהוא סוד [האות] ה', והתורה הוא תיקון [אות] ה' שהיה בתורה שהוא הרע שיתברר הטוב, ומי שחטא בדבר המחשבה ודיבור ומעשה שכל אחד מג' [אלו] נבראו מהתורה ונפל מהם אותיות לקליפה, על כן צריך ללמוד לשמה"ה - לשם ה"א, רצה לומר לשום אות שחטא שנפל לתוהו [בגלל החטא וצריך שיכוין בעבודתו] שיעלה האות, וכשיעלה האות אז עולים כל הבחינות

ואחר כך יורד והולך ומתלבש זה בזה, ונתרחק מן החיות עד אות תי"ו שהוא מלכות שפמלכות, ששם מתלבש בתוך מחשבות רעות וזרות.

וצדיקניא שלוחי דמטרוניתא אינון (וזה ח"א רמב.) לקשר את עצמן אל האותיות, ולהעלותן במחשבה עד מחשבה עליונה. ואז מעלה מתהום עד רום רקיעא את נצוצי השכינה שהיה בלבושים הנ"ל, שנקרא זה למוד לשמה. לכה זוכה לדברים הרבה' (אבות פ"ו משנה א), שיש במה מדרגות בכל אות, והוא מוכה להעלותן וזוכה עמהם. ודברי פי חכם חן. (תולדות יעקב יוסף - ד"ה עוד י"ל ויצא יעקב)

להעלות את האות לשרשה

שמעתי ממורי, מעם הלומד לשמה זוכה לדברים הרבה' (אבות פ"ו משנה א), ומה ענינה של למוד לשמה. ובאר, כי כל מעשה בראשית, הן דבר קטן או גדול, נברא על ידי אותיות בר"א שערים בנודע (ספר יצירה - פ"ב משנה ד-ה). ועל ידי פגם עונות האדם, מוריד נשמות קדושות שהם אותיות הקדש ממקום חיותם אל מקום הקלפות

ביאורי החסידות

להעלות את כולם וזוכה הוא עצמו עמהם להרבה מדריגות. ודברי פי חכם חן.

להעלות את האות לשרשה

שמעתי ממורי הבעל שם טוב, שביאר הטעם לדברי חז"ל (אבות פ"ו משנה א) ש'הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה', וכן ביאר מה ענינה של למוד תורה לשמה.

ובאר הבעל שם טוב, כי כל מעשה בראשית - כלומר, כל עניני העולם הזה, וכל דבר חומרי וגשמי שבו, הן דבר קטן או גדול, הכל נברא על ידי אותיות בר"א שערים בנודע מספר יצירה (פ"ב משנה ד-ה) שיש רליא שערים שעל ידם מתקשרים כל אחד מהכ"ב אותיות עם כל שאר הכ"ב אותיות^ט. ועל ידי פגם עונות שפגם האדם, הוא מוריד נשמות קדושות - שהם אותיות הקדש - ממקום חיותם אל מקום הקלפות

ראשית הבריאה^י, ואחר כך האור יורד והולך ומתלבש זה בזה, ונתרחק יותר ויותר מן החיות עד אות תי"ו שיש בה לבושין ביותר, וכל הנברא מאות תי"ו הוא שפל מכל הנבראים^י, שהאות תי"ו הוא מלכות שפמלכות מדריגה תחתונה שבספירות, ששם מתלבש האור אפילו בתוך מחשבות רעות וזרות.

וצדיקניא - והצדיקים אשר שלוחי דמטרוניתא אינון (וזה ח"א דף רמב.) - שהם שלוחי השכינה, עבודתם היא לקשר את עצמן אל האותיות, ולהעלותן במחשבה שלהם עד מחשבה עליונה, דהיינו עד שורשם. ואז מעלה מתהום עד רום רקיעא את נצוצי השכינה שהיה בלבושים הנ"ל, שנקרא זה למוד לשמה לשם האות. לכה תנן במשנה (אבות פ"ו משנה א) שהלומד לשמה זוכה לדברים הרבה, שיש במה מדרגות בכל אות והכל יחד הוא הרבה מדריגות, והוא הלומד לשמה מוכה

מקורות וציונים

כולן עד אות תי"ו - ת"א, ת"ב, ת"ג וכו'. וכך נמצא רל"א שערים פנים ורל"א שערים אחור וביחד נתי"ב שערים. ועיין בהרחבה בעמק המלך (פ"א שער ד), וראה טבלא בספר שפתי חן - הקדמה לספרי חסידות (מהדורה חדשה בסוף הספר, ועיין שם הקדמה ט). והנה בכל דבר קטן וגדול בעולם יש בו רל"א שערים (שערי גן עדן - אורה צדיקים פתח ה דרך ו), ובגן פורת יוסף (ויצא אופן ד) מבואר שכל תיבה נכללת מכל העולם כולו. והנה בשבירת הכלים נפלו אותיות לחיצונים, וכן האדם הפגום על ידי חטאיו הרי הוא מוריד אותיות קדושות ממקום חיותם ומפילים אל הקליפות ח"ו, ולכן העבודה צריכה להיות על דרך זה, להעלות ולקרב במחשבה כל דבר לשורשו - דהיינו לאות האל"ף שבקרב המורה על אלופו של עולם, וכך היא נמתק הדין בשרשו, וכמובאר בהמשך הדברים למעלה.

יז. על פי תולדות יעקב יוסף (בראשית - ד"ה ובה יובן בראשית).
יח. על פי תולדות יעקב יוסף (שם).
יט. בגמרא (ברכות נה.) 'אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ופירש'י על ידי צירופן ובספר יצירה תני להו'. ובספר יצירה (פ"ב משנה ג) 'עשרים ושתיים אותיות יסוד (יסוד ושורש לכל הנמצאים - פירוש הרמב"ד) וכו', צרפן וצר בהם את כל היצור ואת כל העתיד ליצור'. ומבואר עוד בספר יצירה (שם משנה ד-ה) שכ"ב אותיות מתגלגלים ברל"א שערים פנים ורל"א שערים אחור. ביאור הדברים, כל אות מהכ"ב אותיות יכולה להצטרף עם שאר הכ"א אותיות, ובשביל כך יש רל"א שערים המוקשרים את כל האותיות אחד אל אחד. כגון אות אל"ף - א"ב, א"ג, א"ד, א"ה וכו', אות ב"ת - ב"א, ב"ג, ב"ד ב"ה, ב"ו וכו', אות גימל"ג א"א, ג"ב, ג"ד, ג"ה, ג"ו, ג"ז וכו', וכן כל האותיות